

XALQARO O'QUVCHILARNI BAHOLASH DASTURI. PISA TESTLARI VA ULARNING TATBIQ ETILISHI

Jartibaeva Biybijamal Bayrambay qizi

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14587845>

ARTICLE INFO

Received: 24th December 2024

Accepted: 25th December 2024

Published: 30th December 2024

KEYWORDS

PISA, test, xalqora baholash dasturi, milliy tashkilotlar ishtiroki, bilim, tajriba, amaliyot, dastur, bir martalik testlar.

ABSTRACT

Ushbu maqolada xalqaro o'quvchilarni baholash dasturi, PISA testlari yo'nalishlari va ularning qo'llanilishi, PISA testlarining maqsad va vazifalari, hozirgi kunda bu turdagi testlarning ahamiyati ham da dunyo ta'lim tizimidagi o'rni, o'quvchilarning bilimi, tajribasi va ilmiy tadqiqotlarini ilg'or xorijiy tajribalar, xalqaro mezonlar talablariga mos keladigan tarzda rivojlantirishi, PISA testlariga qatnashish, davlatning ta'lim tizimining xalqaro miqyosda qanday baholanayotganini aniqlash, mamlakatimiz O'zbekiston Respublikasining ilk bora qatnashishi va natijalari haqida so'z etiladi.

Mamlakatimiz mustaqillikka erishganidan buyon ilm-fan va texnologiyada ko'plab izlanishlar olib borilmoqda. Har bir sohada keltirilgan yangiliklar millatimizning yosh avlodini kamolga yetkazishga xizmat qiladi. O'quvchilarga xalqaro ta'lim standartlariga mos ta'lim berish o'qituvchilarning asosiy maqsadiga aylandi. Shu o'rinda, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 8-dekabrda 997-sonli "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini oshirish sohasidagi xalqaro tadqiqotchilarni rag'batlantirish to'g'risida" gi qarori bilan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi huzurida ta'lim sifatini oshirish bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni ishga tushirish to'g'risida" gi qarori qabul qilindi. Shu bilan birga, ta'lim sifatini oshirish bo'yicha xalqaro tadqiqotlarda ishtirok etish uchun o'qituvchilar tayinlandi.

Xalqaro o'quvchilarni baholash dasturi (PISA) 15 yoshli o'quvchilarni xalqaro miqyosda baholashga qaratilgan dastur bo'lib, 2000-yildan buyon har uch yilda o'tkazilib kelinadi. Ushbu dastur, o'quvchilarning o'z bilim va ko'nikmalarini, dunyoqarashlarini o'lchashga yordam beradi. PISA testlari orqali ta'lim tizimlarining samaradorligini o'rganish, o'quvchilarning ta'lim olishdagi muvaffaqiyatlarini, ijtimoiy va shaxsiy omillarni tahlil qilish maqsad qilinadi.

PISA Testining Tuzilishi

PISA testlari uchta asosiy yo'nalish bo'yicha o'tkaziladi:

1. Matematika (Mathematics Literacy) – O'quvchilarning matematikani real hayotda qo'llay olish darajasi.
2. Tili (Reading Literacy) – O'quvchilarning matnni tushunish va tahlil qilish qobiliyati.
3. Tabiatshunoslik (Science Literacy) – O'quvchilarning ilmiy bilimlarini, ilmiy fikrlash va tajribalarni amalga oshirish qobiliyati.

PISA testlari shuningdek, o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy omillarni, masalan, oila ta'limi, ijtimoiy-ekonomik holat, va maktabdagi ta'lim muhitini ham baholashga imkon beradi.

Davlatimiz innovatsion rivojlanish yo'lida rivojlanayotgan bir davrda kelajagimizning davomiylari bo'lgan yoshlarning g'oyalari va ijodini har tomonlama qo'llab-quvvatlaydi, ularning bilimi, tajribasi va ilmiy tadqiqotlarini ilg'or xorijiy tajribalar, xalqaro mezonlar talablariga mos keladigan bahslar tizimini yaratadi, shu yo'lda xalqaro tajribalarni o'rganadi, mamlakatlararo tizimni qiyosiy tahlil qiladi, xorijiy mamlakatlarning xalqaro tuzilmalari, agentliklari, ilmiy-tadqiqot muassasalari tomonidan katta e'tirof etiladi. Xalqaro o'quvchilarni baholash dasturi (inglizcha: Programme for International Student Assessment) - turli davlatlarda 15 yoshli o'quvchilarning savodxonligi (o'qish, matematika, tabiiy fanlar) hamda bilimlarini oshirish qobiliyatini baholashning an'anasi hisoblanadi.

O'zbekistonda ta'lim sohasida islohotlar va yangilanishlar davom etayotgan bo'lsa da, hozirgi vaqtda O'zbekiston PISA testlarida muntazam qatnashmayapti. PISA testlariga qatnashish, davlatning ta'lim tizimining xalqaro miqyosda qanday baholanayotganini aniqlashga yordam beradi. PISA testlari natijalari orqali ta'lim tizimida mavjud bo'lgan kuchli va zaif tomonlar aniqlanadi. Hozirda O'zbekiston ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, o'qituvchilarni malakasini oshirish, o'quvchilarning ilmiy-tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan islohotlarni amalga oshirmoqda.

PISA testlarining O'zbekiston Uchun Ahamiyati

1. Ta'lim sifatini yaxshilash: PISA testlari ta'lim tizimining global miqyosda qanday baholanishini ko'rsatadi. Agar O'zbekiston testlarda qatnashsa, bu mamlakatning ta'lim tizimining samaradorligini baholashga yordam beradi va uni yanada takomillashtirish yo'llarini ko'rsatadi.
2. Global ta'lim tendentsiyalari bilan tanishish: PISA testlari xalqaro ta'lim amaliyoti bilan tanishish, dunyoning eng ilg'or ta'lim tizimlari bilan tajriba almashish imkonini beradi.
3. Ta'limda tenglikni ta'minlash: PISA natijalari orqali o'quvchilarning turli qatlamlaridagi farqlarni aniqlash mumkin. Bu, o'z navbatida, ta'limda tenglikni ta'minlash uchun samarali siyosatlarni ishlab chiqishga yordam beradi.

PISA testlari maktab o'quvchilarining haqli ravishda ta'limga muhtojligini tahlil qiladi, ta'lim tizimining ushbu o'zgarishlarga qanchalik moslashuvchanligini aniqlaydi.. Ushbu dastur 1997-yilda joriy etilgan bo'lib, har uch yilda bir marta o'tkaziladi.. Har uch yilda bitta fan yo'nalishiga imtiyoz beriladi va barcha testlar kompleksining deyarli 50% o'sha fanga to'g'ri keladi. 2000-yilda o'qish savodxonligi ustuvor soha sifatida belgilangan. Ammo ushbu dasturda ishtirok etishning maqsadi o'quvchilarni testlarga tayyorlash emas, balki o'quvchilarimizga XXI asrning o'ziga xos xususiyatlarini o'rgatish, sabr-toqatli kadrlar yaratishdir. Imtihon Iqtisodiy hamkorlik va rivojlanish markazi (IYATB) ko'magida yetakchi xalqaro ilmiy institutlar konsorsiumi, milliy tashkilotlar ishtirokida o'tkaziladi. Tadqiqotda Iqtisodiy sheriklik va safarbarlik kengashining a'zo davlatlari, shu jumladan OEKD bilan sheriklik aloqalari bo'lgan davlatlar ishtirok etadi. PISA testlari 5 yo'nalish bo'yicha o'tkaziladi, ya'ni, o'qish, matematika savodxonlik, tabiiy-ilmiy fanlar, sheriklik masalalarini hal etish va moliyaviy savodxonlik. Imtihonlarda o'quvchilarning asosiy bilim va ko'nikmalarini o'zlashtirishlari, ularni hayot sharoitida qo'llashlari ko'rib chiqiladi. PISA sinovlarida to'rt xil sinov usulidan foydalaniladi: 1. Bir martalik testlar; 2. Bir nechta javobli testlari; 3. Qisqa yoki to'liq javob beriladigan savollar; 4. Qandayda bir muommoni yechishda o'quvchining shaxsiy fikri (odatda bunday testlarda tekshiruvchi ham o'z fikrini bildiradi, o'quvchi fikri test o'tkazuvchi fikriga mos kelishini talab qilmaydi, o'quvchi ijodiy fikri qo'llab-quvvatlanadi) Bundan tashqari, testlar bilan bir vaqtda o'quvchilardan so'rovnomalar ham olingan. 2022-yilda O'zbekiston maktablari 15 yoshli o'quvchilarning bilimini oshirish bo'yicha Xalqaro dastur - PISA imtihonlarida birinchi marta qatnashdi. Sinov natijalariga ko'ra, O'zbekistonlik bolalar matematika bo'yicha 81 mamlakat orasida 364 ball bilan 72-o'rinni

egalladi, o'qish savodxonligi yo'nalishida esa 80-o'rinni egalladi. Natijalarga ko'ra , Matematika savodxonligi bo'yicha eng yuqori ballarni qayd etganlar: Singapur - 575 ball (2018 yilga nisbatan 6 ballga ko'p), Makao (Xitoy) -552 ball (6 ballga kam), Xitoy Taipei - 547 ball (16 ballga ko'p), Gonkong - 540 ball (11 ballga kam), Yaponiya - 536 ball (9 ballga ko'p) , 2-jurnal O'zbek o'qituvchilari 336 ball bilan 80 o'rinni egalladi. O'zbekistonga nisbatan eng past natijalarni Kesava, Iordaniya, Marokash va Kambodja o'quvchilari ko'rsatdi. O'qish savodxonligi bo'yicha eng yuqori natijani esa 543 ball bilan Singapur ko'rsatdi. Keyingi o'rinlarda Iordaniya, Yaponiya, Koreya va Xitoy bor. O'zbekiston 355 ball bilan 80-o'rinni egalladi.

Matematika, tabiiy fanlar va o'qish savodxonligi bo'yicha bilimlar 6 darajaga tenglashtiriladi. O'zbekistonlik o'quvchilar 5 yoki 6 -darajali natijaga erishmagan: Matematika savodxonligi bo'yicha: 14,4 foiz o'quvchilar - 2 darajali, 2 foiz o'quvchilar - 3 darajali, 0,7 foiz o'quvchilar - 4 darajali O'qish savodxonligi bo'yicha: 12,2 foiz o'quvchilar - 2 darajali, 1,8 foiz o'quvchilar - 3 darajali, 0,1 foiz o'quvchilar - 4 darajali; Tabiiy-ilmii savodxonlik bo'yicha: 16,5 foiz o'quvchilar - 2 darajali, 2 foiz o'quvchilar - 3 darajali, 0,1 foiz o'quvchilar - 4 darajali;

O'quv natijalari e'lon qilinganidan so'ng pedagog olimlar o'z fikrlarini bildirdi. Ko'rib turganimizdek, mamlakatimizda o'quvchilarning ushbu turdagi testlarga tayyorgarlik darajasini oshirish bo'yicha amalga oshirilgan islohotlar yanada chuqurlashtirilishi kerakligini ko'rsatdi.

Qisqacha qilib aytganda, PISA xalqaro bilimlarni tahlil qilish tizimi nafaqat o'quvchilarning maktabda berilgan ma'lumotlarni samarali o'zlashtirish qobiliyatini, balki ularni hayotda qo'llash qobiliyatini, muammolarni mantiqiy va nazariy bilimlarga asoslangan holda hal qilish qobiliyatini, qat'iy qarorlarni qabul qilish qobiliyatini ham tekshiradi. PISA testlari, ta'lim tizimining samaradorligini baholash uchun juda muhim vosita bo'lib, uning yordamida davlatlar o'z ta'lim tizimini takomillashtirish, yangi yondashuvlarni sinovdan o'tkazish va o'quvchilarning rivojlanishiga to'g'ri yo'l ko'rsatish imkoniyatiga ega bo'ladi. O'zbekistonning PISA testlarida qatnashishi mamlakat ta'lim tizimining global miqyosda qanday holatda ekanini o'rganish, uning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash va kelajakda yanada samarali ta'lim tizimini yaratishga katta yordam beradi. O'zbekistonning PISA testlariga qo'shilishi, xalqaro ta'lim sohasidagi islohotlarni yanada samarali amalga oshirishga imkon yaratadi.

REFERENCES:

1. Akhmadzhonova, Y. T., & Akhmadzhonova, U. T. (2021). "Press conference" in the delivering of chemistry. Экономика и социум, (3-1), 20-22.
2. Axmadjonova Yo.T., Yaxshiyeva Z. Z., Axmadjonova U.T. Ta'lim sifatini baholash xorij tajribasi misolida o'rganilmoqda // O'qituvchining kasbiy standarti: amaliyotga joriy qilish va istiqboldagi vazifalar. -2021.
3. Axmadjonova E. T. PISA- Ta'lim sifatini oshirish mezonlari // Аграр фан назарияси ва амалиётдаги долзарб муоммолар ва уларнинг ечимлари. - 2020. Т.-821-824 б. 4 том
4. Axmadjonova E.T. PISA: «Студентов нужно научить думать, а не запоминать»// Научный журнал «Гуманитарный трактат». -2021.-с.12-15
5. Жураева, Н. М., & Axmadjonova, U. T. (2021). Использование творческой работы в кругах. Экономика и социум, (3-1), 552-555.
6. Siddikova Sh. A., Axmadjonova Yo. T., Yaxshieva Z. Z., PISA - a criteria for improving the quality of education//Galaxy international interdisciplinary research journal, Vol.9, Issue5, May(2021)
7. Yaxshieva Z. Z., Axmadjonova Yo. T., Siddikova Sh. A.. Pisa - ta'lim sifatini

oshirish mezoni // «Современные тенденции начального образования: интеграция образования и подготовки» Международная научно-практическая конференция.-Джизак,2021.-с.313-316

8. Yaxshieva Z. Z., Ahmadjonova Yo. T., PISA : “O„quvchiga yodlashni emas, fikrlashni o„rgatish kerak” // Инновацион ривожланишда ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб масалалари.-2020. 33-35 бет

9. O„zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Xalq ta“limi tizimida ta“lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to„g„risida” 2018-yil 8-dekabr,997-son qarori, www.lex.uz

